

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Aleše Roztočila a soudců JUDr. Jiřího Pally a Mgr. Petry Weissové v právní věci žalobkyně: **B. T.**, zast. JUDr. Kateřinou Tomkovou, advokátkou, se sídlem Biskoupky 33, proti žalovanému: **Generální finanční ředitelství**, se sídlem Lazarská 7, Praha 7, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 17. 2. 2020, č. j. 6764/20/7100-30121-013876, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu Brně ze dne 27. 10. 2021, č. j. 31 Af 15/2020 - 134,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žalobkyně se domáhala zrušení shora označeného rozhodnutí, kterým žalovaný zamítl odvolání žalobkyně proti rozhodnutí Odvolacího finančního ředitelství ze dne 14. 3. 2019, č. j. 11044/19/5100-31461-712551.

[2] Žalobkyně v žalobě požádala o osvobození soudních poplatků, což odůvodnila zejména tím, že jako samoživitelka pečuje o dvě nezletilé děti, pobírá rodičovský příspěvek a má „marginální“ příjem z pronájmu nemovitostí. Žalobkyně předložila řadu listin na prokázání svých tvrzení (např. výpisy z listu vlastnictví, zástavní smlouvy k nemovitostem, oznámení úřadu práce o přiznání státní dávky sociální podpory ze dne 19. 5. 2018, Vyúčtování SIPO za leden 2019, přiznání k DPFO za rok 2018). Na životní potřeby žalobkyni přispívá její babička (k čemuž žalobkyně předložila prohlášení babičky)

a také otec nezletilých dětí. Podáním ze dne 27. 5. 2020 žalobkyně ke své žádosti doplnila rozhodnutí Finančního úřadu pro Jihomoravský kraj ze dne 22. 5. 2020, č. j. 2781928/20/3003-00460-703189, o posečkáni úhrady daně z nabytí nemovitých věcí.

[3] Na základě výzvy krajského soudu žalobkyně v příloze podání ze dne 7. 7. 2021 doložila vyplněné Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech. Dále uvedla, že nově pobírá příjem ze závislé činnosti, kdy její průměrný měsíční výdělek činí 21.902 Kč, a předložila doklady o zaplacení poplatku za jesle a poplatků za dětské tábory. Běžné měsíční náklady na bydlení a služby s ním spojené činí 9.000 Kč. Současná epidemiologická situace přitom majetkovou situaci žalobkyně dále zhoršuje. V roce 2020 neměla žalobkyně nejmenší šanci vytvářet si jakoukoliv rezervu na úhradu soudního poplatku a v roce 2021 je tato šance více než iluzorní. Žalobkyni zbývá k zajištění jejích základních životních potřeb a k zajištění těchto potřeb jejích dětí celkem 24.823 Kč. Příjmy domácnosti žalobkyně tedy nedosahují dolní hranice příjmové chudoby.

[4] Krajský soud v záhlaví uvedeným usnesením zamítl žádost žalobkyně o osvobození od soudních poplatků. Dospěl totiž k závěru, že žalobkyně nedoložila, že nemá dostatečné prostředky k úhradě soudního poplatku. Ačkoliv žalobkyně své majetkové poměry popsala velice zevrubně, popsala je neúplně a zkresleně. V bodu 37 žaloby žalobkyně uvádí, že jí poskytuje finanční výpomoc její babička a že na její životní potřeby přispívá i otec jejích dětí. K těmto tvrzením doložila pouze čestné prohlášení své babičky, která prohlásila, že své vnučce přispívá na její životní potřeby i na životní potřeby jejích nezletilých dětí ze svého starobního důvodu. Žalobkyně však nikde neuvádí výše těchto příspěvků ani od své babičky ani od otce svých dětí. Nelze tak posoudit, nakolik jsou životní náklady žalobkyně pokryty z příspěvků těchto osob a nakolik je kryje ze svých příjmů. Tato skutečnost je přitom podstatná pro posouzení schopnosti žalobkyně tvořit úspory, které by bylo možné využít například i na úhradu soudního poplatku v této věci. Nelze ani přehlédnout, že žalobkyně do kalkulace svých aktuálních příjmů nezapočítává ošetřovné, ačkoliv s ohledem na jí tvrzenou dobu péče o dítě z důvodu uzavření výchovného zařízení se muselo jednat o nezanedbatelnou částku.

[5] Životní náklady žalobkyně lze označit za nadsazené. Žalobkyně totiž mezi své životní náklady výslovně zahrnula platby za služby spojené s užíváním pronajímaného bytu. Ve skutečnosti se však zjevně nemůže jednat o životní náklady žalobkyně, neboť služby spojené s užíváním pronajímaného bytu představují náklady nájemce. Soud proto nepovažuje za potřebné ověřovat, nakolik jsou platby za služby spojené s rodinným domem, který je ve vlastnictví svěrenského fondu, skutečně životními náklady žalobkyně. Při komplexním posouzení majetkových poměrů žalobkyně přitom rozhodně nelze žalobkyni označit jako nemajetnou. Vlastní jednak chatu v Březí nad Oslavou, jednak byt v Brně, Králově Poli, který pronajímá. Vlastní bydlení má navíc zajištěno v domě na L. X v Brně, který je ve vlastnictví svěrenského fondu zřízeného ve prospěch jejích dětí. Oproti stavu při podání žaloby je nadto žalobkyně zaměstnaná a její průměrný čistý měsíční výdělek činí 21.902 Kč.

pokračování

II. Obsah kasační stížnosti

[6] Žalobkyně (dále „stěžovatelka“) napadla výše uvedené usnesení krajského soudu kasační stížností, ve které předně vyslovila nesouhlas s posouzením své majetkové situace. Výše příspěvků od babičky stěžovatelky a otce jejich nezletilých dětí je založena na pouhé dobrovolnosti, a nelze je tedy považovat za příjem z obligačního závazku, s nímž by stěžovatelka mohla počítat jako s pravidelným příjmem. Současná dramaticky se zhoršující ekonomická situace státu bude rozhodně důvodem pro případnou změnu uvedených příspěvků na chod domácnosti stěžovatelky, kdy v současnosti stěžovatelka žádné příspěvky od babičky ani otce nezletilých dětí nedostává. Dřívější výše příspěvků je přitom pro posouzení věci nerozhodná, když v době rozhodování soudu se již ekonomická situace státu plně promítala do majetkové situace stěžovatelky. K závěru krajského soudu, že stěžovatelka do svých příjmů nezapočítala ošetřovné, stěžovatelka odkázala na § 4 zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, podle kterého je ošetřovné dávkou poskytovanou z nemocenského pojištění. Jeho použití na úhradu soudního poplatku by tak bylo frapantním porušením zákona a zneužitím práva na výplatu dávek nemocenského pojištění. Sankcionuje-li předsedkyně senátu stěžovatelku za to, že ani neuvažuje o tom, že by ošetřovné na nezletilé děti zahrнула do svých příjmů použitelných k úhradě soudního poplatku, vybočuje tím zcela z mantinelů vymezených v § 2 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

[7] Stěžovatelka dále namítla podjatost předsedkyně čtvrtého senátu správního úseku Krajského soudu v Brně – JUDr. Jaroslavy Skoumalové. Tuto stěžovatelka spatřovala v nerespektování zásad právního řádu části první, Hlavy I občanského zákoníku.

[8] Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

III. Posouzení kasační stížnosti

[9] Nejvyšší správní soud nejprve posoudil zákonné náležitosti kasační stížnosti a konstatoval, že byla podána včas, osobou oprávněnou a proti rozhodnutí, proti němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 s. ř. s. přípustná. S ohledem na usnesení rozšířeného senátu NSS ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, podle něhož v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jakým je také usnesení, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, nemusí být stěžovatel v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem a není povinen hradit soudní poplatek, netrval Nejvyšší správní soud na podmínce zaplacení soudního poplatku.

[10] Nejvyšší správní soud následně posoudil důvodnost kasační stížnosti v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3, 4 s. ř. s.).

[11] Kasační stížnost není důvodná.

[12] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je uvedeno, že *[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.*

[13] Z citovaného ustanovení vyplývá, že pro přiznání částečného osvobození od soudních poplatků musí být splněny následující podmínky: účastník řízení požádal o osvobození, jeho návrh není zjevně neúspěšný a doložil nedostatek příjmů. Pro přiznání osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu musí navíc existovat zvlášť závažné důvody (srov. usnesení NSS ze dne 22. 5. 2014, č. j. 7 As 68/2014 - 50). Smyslem a účelem osvobození od soudních poplatků je ochrana nemajetného účastníka řízení před odepřením přístupu k soudu. Soudní řád správně nevymezuje objektivní kritéria pro posuzování množství prostředků žadatele o osvobození od soudních poplatků. Posouzení jeho majetkových poměrů je tak věcí úvahy soudu. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků soud přihlíží zejména k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku a k povaze uplatněného nároku. U fyzických osob bere v úvahu také jejich sociální poměry, zdravotní stav apod. Osvobození od soudních poplatků lze přiznat jen fyzické osobě, jejíž majetkové a sociální poměry jsou výrazně horší než standardní. Je přitom na účastníku řízení, aby dostatečně konkrétně popsal své osobní a majetkové poměry a současně předložil listiny prokazující jeho nemajetnost (srov. rozsudek NSS ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 - 50).

[14] Spornou je v posuzované věci otázka, zda byly v případě stěžovatelky v řízení před krajským soudem naplněny výše uvedené podmínky, tedy zda měla být stěžovatelka osvobozena od placení soudního poplatku.

[15] Krajský soud se v napadeném usnesení otázkou naplnění výše uvedených podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků dostatečně zabýval, přičemž dospěl ke správnému a řádně odůvodněnému závěru, že stěžovatelka nedoložila, že nemá dostatečné prostředky k úhradě soudního poplatku. Přestože soud z úřední povinnosti nezjišťuje výdělkové a majetkové poměry žadatele, existují situace, kdy nesmí zůstat zcela pasivní. V případě, že na základě předložených dokladů není možné dostatečně posoudit majetkové a sociální poměry žadatele, je úkolem soudu vyzvat žadatele k doložení předchozích tvrzení (srov. rozsudek NSS ze dne 23. 7. 2012, č. j. 8 As 64/2012 - 14). Těto povinnosti krajský soud dostal, když stěžovatelku výzvou ze dne 28. 6. 2021, č. j. 31 Af 15/2020 - 109,

pokračování

vyzval k vyplnění formuláře Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech.

[16] I přes uvedenou výzvu však zůstaly některé stěžovatelkou uváděné údaje neobjasněné, a výsledné majetkové poměry stěžovatelky tak krajský soud nebyl s to komplexně posoudit. Má-li přitom soud pochybnosti o pravdivosti a úplnosti tvrzení žalobce, má to za následek zamítnutí žádosti o toto osvobození (srov. rozsudek NSS ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 – 88, č. 1662/2010 Sb. NSS). Nejvyšší správní soud se předně ztotožňuje se závěry krajského soudu, že stěžovatelka nesespecifikovala a nerozvedla výši příspěvků, které dle bodu 37. žaloby dostávala od otce nezletilých dětí a od své babičky jakožto příspěvky na životní potřeby její domácnosti. Stěžovatelka přitom netvrdila, že by se jednalo o příspěvky „jednorázové“, naopak z použitého obratu „přispívá“ lze usuzovat na pravidelný charakter těchto příspěvků. Argumentace stěžovatelky, že se jedná o nepravidelné příjmy, přitom nemůže změnit nic na skutečnosti, že i tyto příspěvky mohou poskytnout věrohodný obraz o celkové majetkové situaci stěžovatelky za účelem posouzení jejího nároku na osvobození od soudních poplatků, pročez měla konkretizovat jejich výši. Nyní uplatněné námitky stěžovatelky, že již příspěvky od svojí babičky a otce nezletilých dětí nedostává z důvodu zhoršující se celospolečenské ekonomické situace, přitom na správnosti závěru krajského soudu nemohou ničeho změnit. Jak bude totiž vyloženo dále, i bez těchto příspěvků by stěžovatelkou doložená majetková situace neospravedlňovala její žádost na přiznání osvobození od soudních poplatků.

[17] Nejvyšší správní soud připomíná, že při úvaze o splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků vychází soud nejen z finanční hotovosti, jíž žadatel disponuje, ale bere v úvahu i jeho celkové majetkové poměry včetně vlastnictví nemovitostí (srov. rozsudek rozšířeného senátu NSS ze dne 24. 8. 2010, č. j. 1 As 23/2009 - 95, č. 2163/2011 Sb. NSS). Stěžovatelka doložila, že vlastní nejen chatu v Březí nad Oslavou, ale také byt v Brně - Králově Poli, který pronajímá. Vlastní bydlení má navíc zajištěno v domě na L. X. v Brně, který je ve vlastnictví svěřenského fondu zřízeného ve prospěch jejich dětí. Oproti stavu při podání žaloby je nadto stěžovatelka zaměstnaná a její průměrný čistý měsíční příjem ze zaměstnání činí 21.902 Kč. Vedle toho má pak stěžovatelka příjem z pronájmu bytu, jehož výši (po zdanění ve výši 35.020 Kč za rok 2020), by nemajetný stěžovatel stěží označil za „marginální“, jak trefně naznačil krajský soud.

[18] Vzhledem k výše uvedenému má Nejvyšší správní soud za to, že stěžovatelka neosvědčila takovou majetkovou situaci, která by jí bránila v úhradě soudního poplatku. Naopak ze stěžovatelkou předložených podkladů vyplývá pravý opak, tj. že stěžovatelka není v natolik tíživé finanční situaci, aby si nemohla dovolit uhradit soudní poplatek ve výši 3.000 Kč, a to zejména vzhledem k jejím příjmům ze závislé činnosti a nájmu nemovitosti. Jakékoli námitky stran tíživé celospolečenské ekonomické situace přitom na tomto závěru nemohou ničeho změnit, když stěžovatelka opět nevysvětlila, jak se její majetkové situace tato tvrzená ekonomická krize dotkla. Pokud jde o námitky týkající se výše ošetřovného, krajský soud svými závěry nikterak nenaznačoval, že by měla stěžovatelka tuto dávku využít na úhradu soudního poplatku. Krajský soud však byl veden

správnou úvahou v tom smyslu, že stěžovatelka pro vytvoření komplexního věrohodného obrazu stran svojí majetkové situace měla uvést výši dávky, kterou na ošetrovném obdržela. Jedná se navzdory nesouhlasu stěžovatelky o dávku nahrazující její příjem ze zaměstnání po dobu její péče o děti, které nemohly navštěvovat školské zařízení; tato dávka pak tvoří součást jejího příjmu, jež je nutno zohlednit při posouzení majetkových poměrů pro účel rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků.

[19] Námitku podjatosti soudkyně Krajského soudu v Brně JUDr. Jaroslavy Skoumalové neshledal kasační soud důvodnou, jelikož důvodem k vyloučení soudce nemůžou být okolnosti, které spočívají v postupu soudce v řízení o projednávané věci [§ 8 odst. 1 s. ř. s.]. V postupu soudce při projednávání konkrétní věci se totiž projevuje samotný výkon soudnictví a tyto okolnosti samy o sobě nemohou být důvodem k pochybnosti o nepodjatosti soudce (viz např. rozsudek NSS ze dne 31. 1. 2018, č. j. 5 Ads 46/2017 - 84). Z předložené námitky podjatosti přitom jasně vyplývá, že stěžovatelka rozporuje právě a pouze postup předsedkyně senátu v této věci (tj. vydání napadeného usnesení), když tato dle tvrzení stěžovatelky „nerespektovala zásady právního řádu“.

IV. Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

[20] Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji podle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl.

[21] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti Nejvyšší správní soud rozhodl podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. za použití § 120 téhož zákona. Stěžovatelka nebyla v řízení o kasační stížnosti úspěšná, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovanému žádné náklady nad rámec jeho běžné úřední činnosti nevznikly, soud mu proto náhradu nákladů řízení nepřiznal.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. ledna 2022

Mgr. Aleš Roztočil
předseda senátu